

«Витоки українського революційного конституціоналізму 1917–1920 рр.: теоретико-методологічний аспект» (2002 р.), «Конституційний Суд України: історія і сучасність, доктрина і практика» (2011 р.); колективні монографії, підручники та енциклопедично-довідкові видання «Політологія» (1992 р.); «Мала енциклопедія етнодержавознавства» (1996 р.), «Історія держави і права України» (т. 1–2, 1996 р.), «Етнос і держава: основи етнодержавознавства» (1996 р.), «Українське державотворення: невitreбуваний потенціал» (1997 р.), «Історико-політичні уроки української державності» (1998 р.); «Юридична енциклопедія» (т. 1–6, 1998–2004 рр.); «Український парламентаризм: історія і сучасність» (1999 р.), «Правова ідеологія і право України на етапі становлення тоталітарного режиму (1929–1941)» (2001 р.), «Джерела української гуманітарної думки» (2002 р.), «Історія вчень про державу і право» (2010 р.).

Високий професіоналізм, творча наснага, невтомна енергія та надзвичайна працездатність Олександра Миколайовича дозволили реалізувати його ідеї у понад 1000 наукових працях. Здійснював значну науково-громадську роботу, зокрема входив до багатьох редакційних колегій наукових фахових видань, спеціалізованих вчених рад по захисту дисертацій, науково-консультативних органів тощо.

За свою наукову, державну і громадську діяльність удостоєний багатьох державних нагород і вищих відомчих відзнак, зокрема, звання заслуженого діяча науки і техніки України (1997 р.), лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки (2004 р.). Він також нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня (2002), Почесною грамотою Верховної Ради України (2006), багатьма відомчими відзнаками НАН України.

Досвід наукової, науково-громадської та педагогічної діяльності Олександра Миколайовича став у нагоді й ще довго надихатиме багатьох його колег, учнів, соратників, які знали його не тільки як талановитого ученого та принципового, вимогливого і справедливого колегу, а й як яскраву особистість, порядну людину, турботливого й відданого чоловіка і сім'янина.

Глибокі знання, наполегливість, самовідданість, безкорисливість Олександра Миколайовича назавжди залишаться у пам'яті співробітників інституту і всіх тих, кому хоч раз довелося працювати з цієї доброзичливою і щирою людиною. Світла пам'ять про нього житиме в серцях його колег, рідних, друзів, вдячних сучасників та прихильників його ідей.

Пам'яті Віталія Івановича СЕМЧИКА

09 грудня 2014 р. на 88-му році життя перестало битися серце визначного вченого-аграрника України, головного наукового співробітника України Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, голови ради науково-правових експертиз при Інституті, Заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії УРСР у галузі науки і техніки, члена-кореспондента НАН України, дійсного члена Національної академії правових наук України Віталія Івановича Семчика.

Народився Віталій Іванович 19 липня 1927 р. у с. Байківка Калинівського району на Вінниччині в селянській родині.

Однак його – вихідця з хліборобської сім'ї, доля не одразу привела у непростий, відповідальний і величний світ аграрно-правових досліджень. Мабуть, враховуючи політичну, ідеологічну, соціально-економічну та інтелектуальну складність взаємодії права з суспільними процесами у аграрній сфері, вона тривалий час готувала його до почесної місії дослідника даної проблематики, ведучи іншими шляхами, де він набував необхідного людського і фахового досвіду. Так, після служби у 1944–1951 рр. в армії, Віталій Іванович «скуштував хліба» організатора партійної роботи на ряді відділків Південно-Західної залізниці та у колгоспах Київщини. З 1958 р., після здобуття юридичної освіти на юридичному факультеті Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, він став на шлях юриста-практика, здобуваючи безцінний досвід юридичної роботи у якості адвоката, завідувача Фастівської юридичної консультації Київської обласної колегії адвокатів, народного судді, голови Фастівського міського народного суду Київської області.

І тільки у 1975 р., вже будучи зрілою людиною і досвідченим правознавцем, Віталій Іванович вирішив присвятити своє життя науковому пошуку шляхів підвищення ролі та ефективності права у вирішенні тих складних суспільних проблем, з якими він стикався на практичній роботі. Значну роль у зміні Віталієм Івановичем професійної діяльності відіграла його зустріч на початку 70-х років ХХ ст. з видатним українським юристом-аграрником доктором юридичних наук, професором Василем Зіновійовичем Янчуком. Між ними зав'язалася багаторічна творча співпраця, яка істотно вплинула на подальшу професійну діяльність В. І. Семчика. Так, у 1974 р. Віталій Іванович закінчив навчання в аспірантурі при Київському державному університеті ім. Т. Г. Шевченка, де під керівництвом В. З. Янчука підготував та успішно захистив дисертаційне дослідження «Правове становище спеціалістів колгоспу».

Працюючи у 1970–1980 рр. старшим, провідним, головним науковим співробітником Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Віталій Іванович провів низку наукових досліджень актуальних питань правового забезпечення розвитку сільського господарства, на основі яких опублікував ряд цікавих наукових робіт. Серед них монографії: «Правове положення спеціалістів колхозов» (М. : Юрид. лит., 1979. – 152 с.; у співавт. з В. З. Янчуком); «Имущественные правоотношения в сельском хозяйстве» (К. : Наук. думка, 1984. – 231 с.); глава IV «Конституция УССР и развитие агропромышленного комплекса Украины» (Конституция УССР: реализация ее принципов и норм / [отв. ред. А. П. Таранов]. – К. : Наук. думка, 1988. – 328 с.; С. 113–144); розділ «Колхозно-кооперативная собственность» (Право собственности в СССР: проблемы, дискуссии, предложения / [под ред. Ю. К. Толстого и В. Ф. Яковлева]. – М. : Юрид. лит., 1989. – С. 106–107; 118–124); розділ «Право колхозной собственности в условиях перестройки» (Право собственности в условиях совершенствования социализма / [под ред. М. И. Козыря]. – М. : ИГП АН СССР, 1989).

Саме ці наукові праці засвідчили появу в науковому середовищі України авторитетного юриста-аграрника, наукового лідера та вихователя молодих науковців. Тому не випадково у 1992 р. В. І. Семчик був обраний членом-кореспондентом НАН України, а в 1993 р. він став дійсним членом Академії правових наук України.

У 90-х роках ХХ ст. наукова діяльність Віталія Івановича стала особливо багатогранною та плідною. З 1991 р. і по 2013 р. Віталій Іванович очолював відділ проблем аграрного, земельного та екологічного права Інституту, який під його керівництвом став провідним вітчизняним науковим центром з аграрно-правових, земельно-правових та еколого-правових досліджень. Під його керівництвом та з його участю були підготовлені такі наукові монографії та навчальні посібники, як: «Нові форми сільськогосподарського виробництва (організаційно-правові питання)» (відп. ред., у співавт., 1994), «Право власності за Конституцією України» (1997), «Аграрне законодавство України: проблеми ефективності» (відп. ред., у співавт., 1998), «Аграрне право України» (у співавт., 1996, 1999, 2004), «Кооперативне право» (2001), «Державотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи» (у співавт., 2001), «Організаційно-правові питання аграрної реформи в Україні» (2003), «Земельне право» (у співавт., 2003, 2004), «Організаційно-правові засади розвитку аграрного і земельного ринків в Україні» (2005), «Інвестиційна діяльність у сільському господарстві: правові аспекти» (2008), «Правовая система Украины: история, состояние и перспективы» Т. 4 (у співавт., 2011), «Проблеми розвитку аграрного та земельного права України» (у співавт., 2013), «Науково-практичний коментар Господарського кодексу України» (2012). За редакцією В. І. Семчика видано 4 підручники, в тому числі перший і єдиний в Україні підручник «Кооперативне право». Багато зусиль В. І. Семчик віддав підготовці наукових кадрів. Під його керівництвом підготовлено понад 40 докторів і кандидатів юридичних наук.

У 1992 р. Віталій Іванович фактично заснував та очолив Раду науково-правових експертиз при Інституті держави і права, висновки якої сприяють розв'язанню складних юридичних проблем у практиці застосування вітчизняного законодавства. У 1996 р. Віталій Іванович очолив уперше створену при Інституті спеціалізовану вчену раду із захисту докторських і кандидатських дисертацій з аграрного, екологічного, земельного, цивільного та кримінального права, яка продуктивно працювала під його керівництвом. Верховний Суд України та Вищий арбітражний (згодом господарський) суд України включили Віталія Івановича до складу своїх науково-методичних рад, у роботі яких він брав активну участь. Віталій Іванович у 1997 р. організував та тривалий час очолював кафедру аграрного, екологічного і підприємницького права Київського університету права НАН України, а у 2002 р. він також створив Центр енергетичного та ядерного права при Інституті держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Зазначені кафедра і Центр стали важливими науковими та науково-експертними підрозділами.

Протягом багатьох років В. І. Семчик був незмінним членом учених рад Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Київського уні-

верситету права НАН України, Інституту інтелектуальної власності Національної академії правових наук України, заступником головного редактора журналу «Судова апеляція», членом наукової ради журналів «Право України», «Інтелектуальний капітал», членом редакційної колегії журналів «Вісник господарського судочинства», «Конкуренція», збірників наукових праць Інституту держави і права ім. В. М. Корецького «Правова держава» та «Держава і право», 6-томного видання «Юридична енциклопедія» та інших праць.

Принципова наукова оцінка складних правових явищ – характерна риса дослідницького кредо Віталія Івановича. Так, коли у середині 90-х років ХХ ст. високопосадові «реформатори» спрямували розвиток правового регулювання аграрних відносин у черговий «глухий кут», Віталій Іванович опублікував у 1997 р. у головному науковому виданні Інституту – «Правова держава» статтю «Земельний пай не може бути об'єктом оренди», доводячи хибність розвитку законодавства про оренду земельних паїв, оскільки останні не можуть у принципі бути об'єктом земельно-орендних правовідносин. Принципова наукова позиція Віталія Івановича з цієї та інших проблем слугує методологічним дороговказом як для досвідчених колег по «науковому цеху», так і для молодих дослідників, які роблять перші кроки у юридичній науці.

Дуже плідною була й законопроектна діяльність В. І. Семчика. Він ініціював розробку та брав активну участь у підготовці проектів законів України «Про селянське (фермерське) господарство» (1992), «Про сільськогосподарську кооперацію» (1997), Земельного кодексу України (2001) та інших, які були прийняті Верховною Радою України.

За наукові здобутки В. І. Семчик відзначений орденами Богдана Хмельницького III ступеня, «За заслуги» III, II ступеня (2002, 2012), орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня (2007), Почесною грамотою Кабінету Міністрів України (2002), Почесною грамотою Верховної Ради України (2009), Почесною грамотою національного університету біоресурсів і природокористування (2011). Він також є лауреатом Премії імені Ярослава Мудрого (2009). Крім того, В. І. Семчик нагороджений орденом УПЦ Святого рівноапостольного князя Володимира III ступеня (2001), орденом «Святий князь Володимир» IV ступеня (2001), а також одинадцятьма медалями, зокрема «За перемогу над Німеччиною в Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років» (1945) та «Ветеран труда» (1984).

Таким залишиться у нашій пам'яті Віталій Іванович Семчик – Вчений, Дослідник, Вихователь.

Висловлюємо глибоке щире співчуття рідним та близьким Віталія Івановича.

Світла пам'ять про визначного вченого та прекрасну людину назавжди збережеться у серцях тих, хто його знав.